

de grondwetsherziening van 1848 voor kerk, staat en maatschappij (Zoetermeer 1998 = JGNP 6 (1998)) 152-172. Nader onderzoek is hier gewenst.

¹⁶ J. Vree, 'De herziening van het hervormde Algemeen Reglement (1846-1852), in: Schutte en Vree, *Om de toekomst*, 22-63.

¹⁷ Over de voortgang van het werk werd jaarlijks gerapporteerd aan de synode.

¹⁸ W.A. van Hengel, *Proeve van Grondslagen voor een nieuwe Nederduitsche vertaling van het Nieuwe Testament naar den leidraad der vertaling van den Statenbijbel en volgens den gewonen Griekschen tekst* ('s Hertogenbosch 1852).

¹⁹ Uit de *Geschreven Handelingen van de ASC* en de *ingekomen stukken* blijkt dat de ASC zich veel moeite heeft getroost een plan te ontwerpen dat voor alle drie de faculteiten aanvaardbaar was.

²⁰ *Handelingen*, 1852, 99-100.

²¹ Cijfers ontleend aan A. de Groot en O.J. de Jong, *Vier eeuwen theologie in Utrecht* (Zoetermeer 2001) 44.

²² *Advies der theologische faculteit van Utrecht betrekkelijk de medewerking aan eene nieuwe bijbelvertaling, ingeleverd aan de algemeene synode der Nederlandsche Hervormde Kerk in 1853* (Utrecht 1853). De brochure is gedateerd 13 april 1853 en ondertekend door H.J. Royaards, H.E. Vinke en H. Bouman. Dus voordat de

het een project van Leiden en Groningen, en dat zou op de vertaling grote invloed hebben.

Deze bezwaren van Utrecht konden niet verhinderen dat de synode van 1853 definitief besloot dat het tot een nieuwe bijbelvertaling moest komen. Tevens besloot de synode aan de ASC op te dragen voorbereidingen te treffen voor de vertaling van het Oude Testament.²⁴ Dat 'Utrecht' niet wilde meewerken bleef de synode dwars zitten. Op voorstel van J.J. Mounier werd afgesproken dat de ASC nog eenmaal een poging zou doen deze faculteit over de streep te trekken. Dit is niet gelukt.

Reacties

Er kwam op van twee zijden commentaar: van geleerden en geleerde predikanten, en van leken. De eersten reageerden vooral op de *Proeve* van Van Hengel die in 1852 verscheen, de tweede groep reageerde na de definitieve besluitvorming. Ik geef enkele voorbeelden.

J.I. Doedes reageerde buitengewoon scherp op de *Proeve* van Van Hengel.²⁵ Met de Statenvertaling als leidraad was het gevaar groot dat het toch meer een revisie dan een nieuwe vertaling zou worden. Bovendien was voor hem het gebruik van de *Textus Receptus* niet aanvaardbaar. Deze was verouderd. Tenslotte constateerde hij de behoefte om eventueel van de *Receptus* af te wijken als dat nodig was. Dit bracht hem tot de conclusie dat de gemeente in feite bedrogen werd door een schijn van gebondenheid aan de Statenvertaling. Ook de doopsgezinde predikant G. Vissering had bezwaren tegen het gebruik van de *Textus Receptus*. Hij voerde een pleidooi voor de tweede druk van Tischendorfs *Novum Testamentum Graece* uit 1849 als grondslag voor een nieuwe vertaling.²⁶ Hij kwam in 1854 met een eigen vertaling van het Nieuwe Testament.²⁷ De Gorkumse predikant en filoloog J.H. Holwerda meende dat er nog teveel teksten in het NT onduidelijk waren om nu al tot een verantwoorde nieuwe vertaling te komen.²⁸

Nadat het besluit door de synode genomen was, begon ook de gemeente zich te roeren. Er verschenen brochures, er werden adresenacties gevoerd, en tenslotte protesteerden ook de predikanten die zich in de kring *Ernst en Vrede* hadden verzameld. Hieruit blijkt dat de verdeeldheid van de synode wortelde in de verdeeldheid der gemeente.

Een interessante brochure verscheen in het voorjaar van 1854. De auteur verschool zich achter het merkwaardige pseudoniem *Geen convenant*.²⁹ Hij gaf toe dat de Statenvertaling niet geheel van gebreken ontbloot was, maar veel zwaarder woog voor hem